

- Не кажи «зроби то, бо я так кажу» - якщо мушиш щось заборонити то поясни.
- Якщо наказуєш щось дитині, то намагайся не говорити з «висоти свого авторитету».
- Намагайся часом бути.

In the article are examined on the questions of defence of children fo example of Chenstokhov (Poland)at bringing in of educational actions.

Keywords: *child, educational actions, defence.*

УДК 343. 627: 373.6: 36

Чуловський М. М.

**ДІЯЛЬНІСТЬ ВІДДІЛУ
КРИМІНАЛЬНОЇ МІЛІЦІЇ У СПРАВАХ
ДІТЕЙ МІСЬКОГО ВІДДІЛЕННЯ УМВСУ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД ЖОРСТОКОГО
ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ**

У статті висвітлюється проблема захисту дітей від жорстокого поводження з ними відділом кримінальної міліції.

Ключові слова: *насилля, жорстоке поводження, законодавство.*

Одним із показників духовного розвитку та соціальної зрілості суспільства є ставлення до дітей. Вкладаючи ресурси в дитинство, держава зміцнює майбутні продуктивні сили, забезпечує сталість економічного і духовного поступу. Тому в суспільстві, що зорієнтоване на високі загальнолюдські цінності, не можуть бути терпимі прояви жорстокого поводження з дітьми, зневажання їхніх інтересів, оскільки це має тяжкі соціальні наслідки: формуються соціально дезадаптовані, малоосвічені особистості, а головне - насильство знову породжує ту ж саму жорстокість.

Загалом зазначене соціальне явище не нове для нашого суспільства, хоча ще зовсім недавно не визнавався сам факт його існування. Проблема ускладнюється тим, що діти часто соромляться, бояться розповісти про знущання над ними,

звернутися у відповідні органи, часом вважають таке ставлення до себе нормою, бо не знають іншого.

Зокрема, з позиції соціальної педагогіки, жорстоке ставлення до дітей проявляється в різних формах - від небажання їх доглядати, байдужості з боку дорослих і до фізичних покарань. Це всі форми фізичного та психічного насильства, завдання побоїв або образ, неухажне, недбале або жорстоке ставлення. При цьому підкреслюється, що насильство - це вплив однієї людини на іншу, що порушає конституційне право людини на особистісну недоторканість (у фізичному і духовному розумінні).

Насильство - це також будь-яке приниження людини, що веде до обмеження фізичного та духовного потенціалу індивіда, заважає заволодіти реально заданою повнотою можливостей особистісного розвитку, це панування волі однієї людини над волею іншої. Тому пряме застосування сили або загрозу її застосування потрібно розуміти під насильством лише у вузькому значенні.

Таким чином, жорстоке ставлення до дітей - це результат дії багатьох чинників: психологічні особливості окремих індивідів, соціальні умови, які впливають на благополуччя сім'ї, діяльність соціальних інститутів, покликаних дбати про дітей, характер нашого суспільства в цілому. Можна виділити такі основні форми жорстокого поведіння та зневажання дітей: фізичне насильство; сексуальне насильство або розбещення; психологічне (емоційне насильство); зневажання основних потреб дитини - в їжі, одязі, відпочинку. При цьому акцент доцільно зробити на психологічному насильстві, що на сьогодні є найменш дослідженим, - примушенні до дій, що суперечать моральним принципам, висміювання, приниження гідності, дратування, кривдження, залякування. Варто зазначити, що жорстоке поведіння з дітьми може бути опосередкованим, мати вербальний характер: постійні лайки, крики, застосування нецензурних виразів тощо.

На жаль, вивчення проблеми захисту дітей від жорстокого поведіння не можна вважати достатнім як у теоретичному, так і практичному аспекті, оскільки фундаментальних досліджень у цьому напрямі не проводилося. Поглибити знання, обґрунтувати оптимальні механізми запобігання негативному явищу дозволить вивчення стану справ в Україні щодо забезпечення реалізації права дітей на захист від жорстокого поведіння та всіх форм насильства, що і є метою представленого дослідження.

Право дітей нашої країни на захист від усіх форм насильства гарантується статтями 28, 52 Конституції України, відповідно до яких ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижуєдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Статтею Закону України «Про охорону дитинства» встановлено, що кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються в Україні за законом. Зокрема покарання за злочини проти дітей передбачено новим Кримінальним кодексом України: умисне вбивство дітей - статті 115, 116; доведення дітей до самогубства - стаття 120; нанесення тілесних ушкоджень - статті 121-125; побой та мордування - стаття 126; катування - стаття 127; залишення у небезпеці - стаття 135; насильницьке донорство - стаття 144; викрадення дитини - стаття 146; захоплення дітей в заручники - стаття 147; торгівля дітьми та незаконне переміщення за кордон - стаття 149; експлуатація дітей - стаття 150; статеві злочини проти дітей - статті 155, 156; зловживання опікунськими правами - стаття 167 та ін.

Обов'язок повідомляти органи опіки і піклування про випадки зловживання батьківськими правами, покладено на всі установи і всіх громадян, яким стане відомо про такі випадки (ст. 134 Кодексу про шлюб та сім'ю України).

Жорстоке поводження з дитиною в новому Сімейному Кодексі України визначається як одна із підстав позбавлення батьківських прав - стаття 164.

Отже, держава здійснює захист дитини від: до усіх форм фізичного і психічного насильства, образи, недбалого і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють; о втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин; о залучення до екстремістських релігійних психокультових угруповань та течій, використання її для створення та розповсюдження порнографічних матеріалів, примушування до проституції, жебрацтва, бродяжництва, втягнення до азартних ігор тощо.

Право дітей на захист від усіх форм жорстокого ставлення у сім'ї регулює Закон України від 15. 11. 2001 р. № 2789-111 «Про попередження насильства в сім'ї». Відповідно до статті 7 Закону органи опіки і піклування:

- надають допомогу у відновленні порушених прав та захисті законних інтересів неповнолітнім, які мають батьків і проживають у сім'ях, дітям-сиротам, які залишилися без піклування батьків і виховуються в сім'ях опікунів (піклувальників), прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, а також членам сім'ї, визнаним в судовому порядку недієздатними, у випадках, коли стосовно них вчинено або існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї;
- представляють у суді інтереси неповнолітніх та недієздатних членів сім'ї, які стали жертвами насильства в сім'ї;
- здійснюють інші передбачені законом повноваження щодо попередження насильства в сім'ї.

Функцію захисту конституційних прав та свобод неповнолітніх покладено на судову владу. Значним досягненням держави щодо забезпечення права дітей на захист від жорстокого поводження та всіх форм насильства є закріплення Сімейним кодексом України права дитини самостійно звертатися до суду: кожен учасник сімейних відносин, який досяг чотирнадцяти років, має право на безпосереднє звернення до суду за захистом свого права або інтересу (стаття 18 СК).

Крім судових, існують ще й позасудові методи захисту прав дитини через звернення до відповідних уповноважених органів та посадових осіб.

Зокрема стаття 10 Закону України «Про охорону дитинства» проголошує право кожної дитини особисто звертатися до органу опіки та піклування, служби у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів. Держава через зазначені органи в порядку, встановленому законодавством, надає дитині та особам, які піклуються про неї, необхідну допомогу в запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження, передачі інформації про ці випадки для розгляду до відповідних уповноважених законом органів, проведення розслідування та вжиття заходів щодо припинення насильства.

Координація та контроль за діяльністю щодо здійснення соціального захисту неповнолітніх від жорстокого поводження покладено на служби у захисту неповнолітніх від жорстокого поводження покладено на служби у справах неповнолітніх. Вони разом з органами опіки та піклування мають право перевіряти умови виховання у сім'ях, батьки (усиновителі) або опікуни

(піклувальники) в яких не забезпечують належних умов для повноцінного життя дитини. Діти, які залишають сім'ю через жорстоке ставлення з боку батьків, можуть бути направлені до притулків служб у справах неповнолітніх.

Разом із там, важливо відмітити, що школа, на думку дітей, є тим місцем, де вони найчастіше зустрічаються з жорстоким ставленням та знущаннями (з боку вчителів, однокласників, дещо меншою мірою - учнів старших класів).

Об'єктивні і суб'єктивні чинники, що викликали масовий відтік вчителів зі школи, одночасно спричинили зниження вимог до тих педагогів, які залишилися в школі. Мають місце непоодинокі випадки приниження гідності дітей вчителями. Нерідко конфіденційна інформація щодо проблем дитини та її сім'ї розголошується і стає предметом обговорення у класному колективі, серед батьків, що травмує психіку, погіршує моральний стан дитини.

Відсутність у свідоцтві про народження дитини фотокартки і графі про належність до громадянства не дає можливості провести ідентифікацію дитини та ускладнює контроль за виїздом дітей до країн СНД, що може призвести до несанкціонованого вивозу їх злочинними структурами з України в країни СНД, а далі - в інші країни світу.

Має місце в Україні сексуальна експлуатація і торгівля дітьми. Хоча це соціальне явище в країні не поширене, однак негативні тенденції спостерігаються.

Законодавством України передбачено кримінальну відповідальність за зґвалтування, задоволення статевої пристрасті неприродним шляхом, статеві стосунки з особою, яка не досягла статевої зрілості, розтління неповнолітніх.

В Україні, на жаль, бракує механізму швидкого й ефективного захисту дитини, не вистачає і відповідних інститутів та спеціалістів, хоча робота у цьому напрямі проводиться. Зокрема Державним комітетом України у справах сім'ї та молоді спільно із зацікавленими міністерствами розроблено проект «Порядку розгляду звернень дітей з приводу жорстокого рядку розгляду звернень дітей з приводу жорстокого поводження з ними», мета якого - забезпечення активної роботи на міжвідомчому рівні, залучення всіх причетних служб і установ до цього процесу.

Серед несудових методів захисту прав дітей потрібно назвати звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав

людини, сфера компетенції якого досить широка. Предметом його контролю є діяльність усіх посадових і службових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування, в т. ч. судові рішення, строки розгляду справ у судах, порушення процесуальних норм та ін. Процедура звернення до Уповноваженого безоплатна, не обтяжена зайвими формальними вимогами, гнучка.

З метою захисту дітей від жорстокого поводження працюють центри медико-соціальної реабілітації неповнолітніх. До вирішення зазначеної проблеми активно підключилися центри соціальних служб для молоді, які створюють притулки для жінок з дітьми, що постраждали від насильства, спеціалізовані соціальні служби. З метою запобігання жорстокому поводженню з дітьми та захисту їх від різних форм насильства на місцевих рівнях створюються інформаційні матеріали, що містять список інституцій та організацій, покликаних надавати допомогу дітям; перелік органів внутрішніх справ, куди можна звернутися з приводу насилля, зокрема коли насильство в родині пов'язане із вживанням алкоголю чи наркотиків, а також ті громадські організації, діяльність яких спрямована на вирішення проблем насильства.

Дуже важливо для України чітко визначити в нормативно-правових документах, в чому саме полягає жорстоке поводження з дітьми, обумовлюючи, що воно може мати фізичну та психічну форми і здійснюватися через образи чи зловживання, відсутність піклування, брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання. Серед завдань на найближчий період підвищення по інформованості населення про сутність жорстокого поводження з дітьми, його види, прояви та можливі шляхи запобігання приниженню дитячої гідності. Усвідомлення такого соціального явища повинно формуватися у громадян в першу чергу на переконаності в актуальності проблеми та необхідності вживати всіх можливих заходів для профілактики цього явища.

Загалом проблема захисту прав підростаючого покоління ніколи не втратить своєї актуальності, адже діти - гарант здоров'я, самозбереження і поступу нації.

In the article lights up the problem of defence of children from legal cruelty with them by the department of criminal militia.

Keywords: *violence, cruel conduct, legislation.*

**СПИСОК ОСНОВНИХ
ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Конституція України. - К.: Офіційне видання ВР України - 1996.
2. Конвенція про права дитини//Збірник нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. - 2003. - С. 19-20.
3. Про становище дітей в Україні за підсумками 1996р. Державна щорічна доповідь. - К., 1997. - С. 6.
4. Сімейне право України: Підручник/За ред. Ю. С. Червоного. - К.: Істина, 2004. - С. 247.
5. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: Науково-практичний коментар. - К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. - С.297.